

erdient ieden

is het boek
door A.
timmerman
de verhalen
ne en Cie, te
e formaat en
op kunststuk

e middeleeuw
vooreerst is de
ijk en zonder
ijde vaak niet
sfeer van het
dan die van
begrippen van
komen uit des
m in den loop
vervormd, dat
eeuwsch werk

iddeleeuwsche
die oude ver
oderne boeken
en ook voel
eve en devote
k niet te ont
dat de nieu
mist.

de Schrijfter
et, een aantal
unde-producten
sch en in ver
den ondertitel
pere jeugd op
begon — en
tterkunde ook
ten maken is
maar ook voor
voor literatuur

enkele middel
n Willem van
der, die op de
em behaalde,
die met hun
n ridderkracht
tsche Oorlog",
strijd tusschen
weerbarstigen

"Karel en de
Koning Karels
stooten ridder
om zijn leven
Britsche avon
en zijn langen
t voor Koning
Fergut", den
Koning Arthur
vordt; die van
vertelling van
leefde voor de
die ten slotte
ijkt.

iddeleeuwsche
mans, die de
andische letter
io, dat ze als

thele spel, Es
in dramatische
mingszoon, die
recht der liefde
gegeven.
rakelen, "Rea

ikking.

kinderen."

1, na Zijn dood,
tan in het brein
zonder eenigen
gemeen, "dit een
ger hoe wonder
Hij zou terug
s. "Het gevaar
hijning als bloe

wonderlijke man
i heraut."
t bij de Paulini
ij beschrijft het
er merkwaardig:

land een volks
man van groot
ereidbeschaving.

k. En wel be
plaatsen in de
n, dat hij doet
nigd werd, die
nde en walging
lijnen; van tijd
and tot epilep
geheel buiten
che heerlijkheid

trips" en „Marieten van Nieuwmege", die beide getuigen van de zorg van Maria voor hen, die haar vereeren en door de wondermacht der Moeder-magd uit grooten nood worden gered.

Ook deed de Schrijfter een keuze uit de vele Heiligenlevens met het navertellen van de reis van „Sente Brandaan" en het rijke leven van den vromen bisschop „Servatius".

Uit den rijkdom der Middeleeuwsche „Stichtelijke Exempelen" geeft ze een aantal voorbeelden, evenals uit den schat van „Oude Nederlandsche Liederen". Ten aanzien van deze laatste echter is haar omwerking in hedendaagsch Nederlandsch op mislukking uitgelopen, want het eigenlijke, het karakteristieke, ook het aantrekkelijke van deze middeleeuwsche liedjes ligt juist in de middel-nederlandsche taal en den naïeven vorm. Inhoud hebben ze meestal niet, omdat ze vaak aaneengevoegde brokstukken zijn van verschillende oorsprong en dus bestaat al hun waarde in den vorm. Is die weg, zooals hier, dan is ook alle kleur met een verdwenen en blijft weinig anders over dan een onbeholpen nietigheidje.

Verdienstelijk daarentegen weer is de vertelling van „Reinaert de Vos". Deze echt Middeleeuwsche historie, de vereeniging van naïefheid, humor, devotie en critiek leent zich voortreffelijk voor omwerking en de Schrijfter is er dan ook in geslaagd een goeden indruk van het oorspronkelijke te geven en tegelijk een illustratief verhaal haar lezers te bieden.

Eindelijk zijn ook naverteld „Eenige Kluchten". Evenals de liederen achten we die in dit boek niet op hun plaats, en om dezelfde reden: ze laten zich niet oververtellen dan met verlies van het essentiële. Om de Middeleeuwsche „cluten" te verstaan, dient men allereerst den middeleeuwschen geest te kennen en dan vooris de mentaliteit, die in dit genre van volkskunst leeft. Zonder meer, als verhaal op zichzelf dus, zijn ze zielloos, leeg, raw vooral ook en eigenlijk flauw. En navertellen versterkt nog dien indruk. Bewijs is het hier gegeven verhaal „Hoe de man de lantaarn moest dragen". Den oningewijden lezer zegt het niet alleen niets, maar hij zal ook het kluchtige ervan niet verstaan. En 'tis zelfs niet onmogelijk, dat men zich bijdrage tot dit boek „ongewenscht" zal noemen en zeker voor rijpere jeugd niet geschikt. En dan heeft men eigenlijk geen ongelijk. „Cluten" hooren in dit boek niet thuis, al is het dan om een andere reden dan deze.

Buiten dit echter blijft er meer dan genoeg over, om dezen bundel te waardeeren en met zijn verschijning ingenomen te zijn. En gaarne herhalen we, wat we zeiden aan 't begin van dit artikel: 'tis een welgeslaagde poging om de oudere letterkunde te brengen tot den lezer van den nieuwen tijd. Wie dit boek gelezen heeft, heeft niet slechts inzicht gekregen in den geest en de verhoudingen der middeleeuwsche letterkunde, maar ook kunnen genieten van boeiende, interessante en leerrijke lectuur.

C. T.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

Zes Jaar Padvinden.

Op de algemeene vergadering van het Nederlandsch Bijbelgenootschap, 21 Juni 1928 gehouden, refereerde dr. H. Kraemer over zijn arbeid in Indië; deze rede is uitgegeven en is de kennisgeving overwaard.

Dr. Kraemer is niet alleen in ons land een bekende. Op de Zending-Conferentie te Jeruzalem nam hij een vooraanstaande plaats in. Immers, op die Conferentie was de kwestie van de prediking onder de niet-Christelijke volken de hoofdschool. Eenige beroering

Deze mensch wordt nu de groote propagator van dat geloof, dat Frenssen niet anders zien kan, dan als een wonderbare gedachtenbouw, opgetrokken van waan-ideeën en buitengewone fantasieën, waarbij „van den trouwen, onder veel lijden strijdenden en zoekenden mensch, een verkleed, eeuwig wonderwezen gemaakt werd".

En dan voorts, in de tijden daarna volgend, krigen de priesters en episcopen de schuld van de jammerlijke verwinging van het toch, origineel, zoo eenvoudige Jezus-beeld. Maar, zooals in Luther's dagen een hars-tochtelijke heide tot het Woord Gods zich openbaarde, zoo in onzen tijd een vernieuwde heide tot den heid van Nazareth. „Dappere Duitche geleerden" (zooals Frenssen het uitdrukt) „hebben tientallen van jaren gewerkt, of ze wel de doornhaag konden doorbreken, waarachter tweeduizend jaren achtereen de held verborgen sloiep: Ontwaak! Ontwaak, trouwe held!" En het eind van al dien arbeid is: Jezus was een mensch. Frenssen heeft geen woorden genoeg om ons dat duidelijk te maken, geen motieven genoeg om het aan te dringen, geen herhaling lijkt hem te vermoeiend, om het ons als maar weer van nieuws af aan te verzekeren: een mensch was hij.

Maar, dan staan wij ook volkomen vrij tegenover hem en al, wat over hem zoo al geleerd is. „Wij werpen niet de drieënheid en den zondeval, den eeuwig God-zoon en de plaatsvervangende door zijn bloed en de behaaglijke opstanding. Waarom zullen wij die dingen gelooven? Zij maken ons niet blijder en heiliger. Trouwens, wat hebben die dingen met gelooven te maken? Zij zijn immers een weten. 't Wetenschappelijke onderzoek heeft ze kort en klein geslagen. Ze mogen in hun tijd voor de menscheid goed en een zegen zijn geweest en beschermend latwerk om het teere Hei-

had het verwekt, dat in de levoren ingediende adviezen en overzichten zoo sterk de nadruk gelegd was op „the religious values of the non-Christian religions". Het werd dan ook noodig geoordeeld, mede om mis-verstand in dezen weg te nemen, om in de uit te geven Handelingen der Conferentie een afzonderlijk hoofdstuk op te nemen onder den titel: „Wat is de waarde van de religieuze waarden van de niet-Christelijke religies?"

En dit hoofdstuk zou door dr. Kraemer worden bewerkt, inderdaad een vereerende opdracht. Door on-gesteldheid werd hij hierin verhinderd, en de bekende Amerikaan dr. Speer nam zijn taak over. Maar dr. Speer constateert, dat niemand beter tot dien arbeid geschikt geweest was dan dr. Kraemer wegens zijn sympathiek verstaan van de niet-Christelijke religies en wegens zijn „clear apprehension of the unique and universal elements in Christianity".

Nu, dr. Kraemer was zes jaren in opdracht van het Ned. Bijbel Gen. werkzaam in Indië, en met name op Java. Het verslag, dat hij van zijn arbeid geeft, wenschen wij in vele handen; het boeit van het begin tot het einde, en geeft zeer veel licht over allerlei kwesties.

Eerst was hij bestemd voor Nieuw-Guinea, om daar te doen wat dr. Adriani tijdens zijn leven op zoo voortreffelijke wijze in Posso had gedaan. Maar de weg leidde elders heen.

Door ernstige studie had hij zich toch met het Indische leven op de hoogte gebracht en was toen tot de gedachte gekomen, dat de zending op Java behoefte had aan een man, zooals het Bijbelgenootschap aan de zending pleegt ter beschikking te stellen. Hij had daarvoor drie redenen.

„Ten eerste om het gewichtige werk te doen van persoonlijk contact aan te knopen met de kringen, die het Javaansche geestesleven, zij het dan ook voornamelijk in conserveerenden zin, representeren, en met de kringen, die op de een of andere wijze, politiek, cultureel of godsdienstig, ruweeren op de geestelijke en stoffelijke penetratie van het zoogenaamde Westen. En dat met het doel de zending voor te lichten en in een levende, intelligente aanraking er mede te brengen.

Ten tweede om het zendingswerk in zijn centralen arbeid der Evangelieverkondiging tot nieuwe en verdieper probleemstelling te brengen, door een nauwkeuriger en liefdevoller aandacht van den geestelijken bodem, waarin het zaad gezaaid wordt.

Ten derde, en dit bekleedde oorspronkelijk de grootste plaats in mijn studentieke gedachten tengevolge van veel lectuur over Britsch-Indië, om in de geestelijke verovring, die de niet tot den Westerschen beschavingskring behoorende volken en rassen doorleven, christelijk medeleven en medestrijden ter verlossing te toonen."

Toen dr. Kraemer deze gedachten nitsprak, werd hij de aangewezen persoon geacht. En zoo ging hij naar Indië.

Hij beschouwde zijn arbeid als padvinden, om de twee gedachten, welke in dit woord inzitten; allereerst het onzekere zoeken van het begin, en daarna het zekere vertrouwen van het vinden.

Op zijn reis in November 1921 naar zijn post op Java, toefde hij eerst eenigen tijd in Cairo. In een paar bladzijden vat hij de indrukken, daar opgedaan, samen, welke vol zijn van kostbare opmerkingen. Van hoeveel belang het kort verblijf aldaar voor hem zelf was, blijkt uit deze woorden: „Eerst in Cairo drong met voldoende duidelijkheid tot mij door, dat de zending in de groote Oostersche cultuurlanden de kampioen moet zijn voor een universeel Christendom, d.i. een Christendom, dat niet alleen eischen stelt en halsom schenkt voor persoonlijk zieleleven, maar voor alle levensverhoudingen. Het was dan ook normaal, en historisch, moreel en religieus noodzakelijk, dat de Com-

landsbeeld. Nu zijn zij verouderd, onnut en schadelijk."

Dit hoofdstuk over het zóo-geziene leven van Jezus eindigt met een oproep tot verblijding, gericht tot de schoolkinderen en hun onderwijzers, tot de volwassen jeugd, geleerden en kunstenaars, de predikers, zoowel in de Protestantsche, als in de R.K. kerk, tot den staat, heet de Christenheid, allen moeten zich verblijden over het wetenschappelijk nu eindelijk ontdekte, zuivere, eenvoudige Jezus-beeld. Dit is het slot: „Verblijd u nu, mijn ziel! Zij nog een weinig te peinen en verblijd u! Welk een tijd! Hoe heeft de wetenschap licht geworpen over veel, veel duisternis! Al doet het licht u misschien een weinig pijn, ziele, uwe oogen zullen er aan gewonnen, ziele, gij dagvogel! Ziet gij nu duidelijk het land? Welk een heilig land! Onze kinderen, onze jeugd, wat zal die gelukkig zijn! Zij nog een weinig en zie en peins... Zoo: nu niet langer! Sta nu op, blijmoedig aan 't werk, gij hange, gij vrolijke! gij Gods vriendinne!"

Wij zijn wat uitvoeriger geweest in de weergave van Frenssen's Jezus-beeld, dan misschien menigeen gepast voorkwam, in vergelijking met de waarde van zijn arbeid. Maar, zijn werk is zeer populair, zijn stijl veelzins meeslepend, er gaat op velen een groote bekoring van uit. Die des te gevaarlijker is, waar de indruk gewekt wordt, dat we hier maar niet met de subjectieve opvatting van Frenssen te maken hebben, maar de objectieve weergave van wat nu wetenschappelijk als vaststaande moet worden aangenomen. Voor seriensen, terzake-kundigen behoort zijn betoog nu in geen enkel opzicht weerlegging meer: de tijd heeft hier zijn grondig werk gedaan. Wij willen ook bedenken, dat men in het begin van onze eeuw, in bepaalde

ferentie te Jeruzalem zoo ingespannen met dit aspect der zending is bezig geweest."

Hij koos op Java zijn woonplaats op Midden-Java, en wel te Djocja. Daardoor kwam hij in onmiddellijke aanraking met de zending der Gereformeerde Kerken.

Merkwaardig is zijn bekentenis over zijn verhouding tot onze zending. Hij deed daar niet aan wat men rechtstreeksch zendingswerk zou kunnen noemen, omdat „mijn verhouding tot de op Midden-Java werkende zending der Gereformeerden toen nog zoo nevelig en onzeker was, dat gevaar van misvatting zeer nabij was. Een misvatting, die daarom te meer niet post mocht vatten, omdat de aard van mijn werk en het feit van mijn uitzending door het Bijbelgenootschap eischten, dat mijn positie er een moest worden in het geheel en niet in een deel der zending. Aan dit inzicht heb ik steeds als een onwrikbaar beginsel van beleid vastgehouden, en het is mij een voldoening thans te mogen zeggen, dat de zoeven genoemde verhouding zeer veel van haar nevelachtigheid verloren heeft". Ery duidelijk zijn deze opmerkingen niet; misschien laat dr. Kraemer ze wel opzettelijk zoo „nevelachtig". Ze geven den indruk, dat onze zending voor de algemeene positie van dr. Kraemer geen oog had, en hem wilde annexeren voor zichzelf; wat toch niet is aan te nemen! Eerder zouden wij een principiële verschil van opvatting hebben verwacht. Doch dr. Kraemer laat ons in de „nevelen" zitten.

Het overzicht, dat dr. Kraemer van zijn arbeid geeft, laat ons zien, hoe hij in zijn padvinden al spoedig het rechte spoor te pakken kreeg.

Kleine oorzaken hebben meermalen groote gevolgen. Hij had niet gedacht, dat zijn aanbod, om in de „Opwekker" maandelijks een revue van de Inlandsche bladen te geven, tot zoo gewichtige gevolgen leiden zou. Deze overzichten trokken de aandacht zelfs van regeeringspersonen; maar hem zelf dwongen zij te meer tot nauwkeurig zich rekenschap geven van de Javaansche verhoudingen.

Merkwaardig zijn in dit verband deze woorden: „Waarop voor mij in het huidige tijdperk van Westersche overwicht en Oostersche minderheid de nadruk ligt, is dat ieder universeel en moreel denkend mensch, voor wien de wereldgeschiedenis een hoogeren, goddelijken zin heeft, moet verlangen, dat de wereld een gemeenschap van vrije, krachtige volken wordt en dat hij daarom met droefheid, die tot activiteit ter verandering prikkelt, moet waarnemen, dat het epitheton vrij en krachtig, om factoren in en buiten hen gelegen, voorloopig nog ontoespeetbaar is op vele volken".

Natuurlijk heeft dr. Kraemer zich vooral met de zending ingelaten.

Hij heeft het werk der zending ernstig bestudeerd, en onderzocht wat het is en hoe het zijn moet, en wat er te doen valt. Het meest interesseert ons zijn oordeel over onze zending op Midden-Java.

Hij merkt op, dat de arbeid op Midden-Java ten Zuiden geestelijk het gemakkelijkst is. Bovendien begon de arbeid daar in een tijd, toen Java reeds aan het ontwaken was, zoodat hier niet, zooals op andere terreinen, de zuiging der historie belemmerend werkt. En dan prijst hij: „Het is een groote verdienste, dat men daar doelbewust, veroverd en met krachtige hand heeft aangegrepen".

De waarschuwing ontbreekt echter niet, als hij schrijft: „Een groot gevaar echter, dat zich onvermijdelijk zal manifesteren, bedreigt het werk op Midden-Java, en wel, dat het bij het leggen van zijn geestelijke fundamenteen den aard en den inhoud van den Javaanschen geest, die zijn tenaciteit alle eeuwen door zoo klaar gedemonstreerd heeft, bijna geheel negeert".

Dit woord is meer dan een waarschuwing, het is tegelijk een ernstige beschuldiging, welke wij zonder bewijs niet wenschen te aanvaarden. Wij vreezen, dat hier de oorzaak ligt van de „nevelachtigheid" van zijn houding tegenover onze zending. Wij verwachten,

kringen, buitengewone aandoeningen ondervond, als het woord „wetenschappelijk" weerkloot, m.n. in Duitschland. Wat alles niet wegneemt, zelfs met alle waardeering voor de poging om het volle licht te laten vallen op Jezus' compleet mensch-zijn, wat voor bepaalde menschen nog altijd noodig blijft, (maar dan behoeven wij ten slotte de Schrift zelf maar te laten spreken), dat wij verbaasd staan en blijven staan over de vrijmoedigheid, waarmee deze inzichten, als onweersprekelijk, worden voorgesteld en het grenzenloze optimisme, waarmee de schrijver vervuld was, toen hij zijn oproep tot blijdschap neerschreef. Ik meen te mogen zeggen, dat de praktijk van de sindsverloopen kwart eeuw, juist daar, waar men gejuicht heeft over dit „wetenschappelijke" Jezus-beeld, iets totaal anders heeft laten zien: een geheel zich losmaken van elke hand aan dien Jezus, of in het besef van het ten eenenmale onbevredigende van wat er aan Jezus, den mensch, gelaten was, een zich wenden h.v. naar het Oosten en zijn mysterieuze wysheid.

Wij hebben thans niet in te gaan op de vraag, of er in den loop der eeuwen b.v. geen theologen-stof gewaaid is op het beeld van Jezus, waardoor Zijne heerlijkheid is geschrapt. Vast staan voor ons de trekken van het wondervolle beeld van den Christus der Schriften, van Hem, die mensch werd, als alle mensch, ons in wel waarlijk alles gelijk, uitgenomen de zonde. En met dat beeld voor oogen, waarbij wij ten slotte van een Paulinische, noch van een Johannische constructie willen weten, roepen wij de menscheid op, met alle kracht, die in ons is: verblijd u, hier is uw Heiland en dus, al uw heil.